

آموزش الفبا (گروه اول)

قلم گذاری

در خوشنویسی نستعلیق، نگارش تمامی حروف و کلمات (مگر در موارد استثنایی) با قرار گرفتن پهنای نوک قلم در زاویه‌ای بین 60° تا 65° نسبت به خط افقی بر روی صفحه شروع می‌شود. به همین دلیل عادت دادن دست به این زاویه قلم گذاری، اولین گام در آموزش عملی نستعلیق است. برای انجام این حرکت، کافیست پهنای نوک قلم را در زاویه حدود 63° بر روی صفحه قرار داده، بلافاصله برداریم، به طوری که فقط اثر پهنای نوک قلم بر روی صفحه نقش بندد. با یک بار مرکب برداری می‌توان چند بار این عمل را تکرار کرد (نمونه ۲-۱).

نمونه ۲-۱

نکته: در هنگام تمرین قلم گذاری باید دقت کرد که قلم بر روی کاغذ حرکت نکند؛ زیرا قلم گذاری فقط به معنی ایجاد اثر پهنای نوک قلم است بر روی صفحه. حرکت قلم گذاری را باید آنقدر تمرین کرد تا دست کاملاً به انجام این حرکت عادت کند.

نقطه گذاری

نقطه، در خوشنویسی نستعلیق علاوه بر این که بخشی از برخی حروف را تشکیل می‌دهد، به عنوان واحد اندازه گیری حروف و کلمات در جهت رعایت قواعد کلی آنها به کار می‌رود. شکل کلی نقطه در نستعلیق مربعی است که گوشه‌های آن در بالا، پایین، چپ و راست قرار می‌گیرد. برای اجرای نقطه، قلم را بر روی صفحه قرار داده، همزمان در جهت راست و پایین حرکت می‌دهیم.

نمونه ۲-۲

قبل از اینکه به آموزش شکل الف و نحوه اجرای آن در نستعلیق بپردازیم لازم است با خط زمینه و کاربرد آن در خوشنویسی آشنا شویم.

خط زمینه

خطی است افقی که جایگاه حروف و کلمات را در سطر مشخص می‌کند. این خط را «خط کرسی» و «خط میزان» و «مَسْطَر» نیز می‌گویند.

الف

«الف» در نستعلیق با یک حرکت قلم نوشته می‌شود و ارتفاع آن ۳ نقطه و ضخامت آن در حدود $\frac{1}{4}$ تا $\frac{1}{3}$ پهنای قلم می‌باشد و قسمت انتهایی آن بر خط زمینه مماس است.

برای اجرای شکل «الف» ابتدا ۳ نقطه از خط زمینه به طرف بالا و به صورت عمودی در اول سطر قرار می‌دهیم به طوری که گوشه نقطه‌ها بر هم مماس باشند. این ۳ نقطه را نقطه‌های راهنمای «الف» می‌نامیم.

نکته: نقطه‌های راهنما، نقطه‌هایی هستند که برای رعایت اندازه‌های حروف و کلمات به هنگام تمرین در اول سطر قرار داده می‌شوند.

بعد از قرار دادن نقطه‌های راهنما، قلم را در ارتفاع ۳ نقطه با زاویه 63° قرار داده، با حفظ زاویه به طرف پایین و در جهت عمودی حرکت می‌دهیم تا قسمت پایین نوک قلم با خط زمینه مماس شود. اگر زاویه قلم‌گذاری ما درست باشد پهنای «الف» خودبه‌خود حدود $\frac{1}{4}$ تا $\frac{1}{3}$ پهنای قلم خواهد بود (نمونه ۲-۳).

نکته: قبل از تمرین عملی هر شکلی باید آن شکل را مورد مطالعه بصری قرار دهیم. منظور از مطالعه بصری، نگاه کردن همراه با دقت به شکل مورد نظر است به طوری که تمام جزئیات آن از نظر زاویه‌ها، شکل، اندازه و مشخصات دیگر، به خوبی با عمل دیدن مورد مطالعه قرار گیرد و همراه با شکل کلی آن به خاطر سپرده شود. این عمل را در خوشنویسی اصطلاحاً «مشق نظری» می‌گویند.

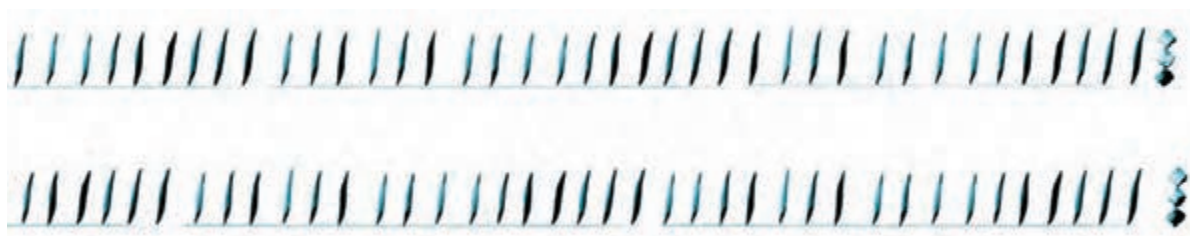
نمونه ۲-۳

نحوه صحیح تمرین عملی

برای اینکه از تمرینات خود بهترین نتیجه را بگیریم و به روند کسب مهارت در خوشنویسی که نوعی ایجاد هماهنگی میان چشم، ذهن و دست است، سرعت بیشتری ببخشیم، لازم است به ترتیب زیر عمل کنیم:

— ابتدا شکل را به دقت مورد مطالعه بصری قرار می‌دهیم. سپس در اول سطر، نقطه‌های راهنمای شکل مورد نظر را با رعایت جایگاه آن نسبت به خط زمینه نقطه‌گذاری می‌کنیم. آنگاه یک‌بار شکل را با توجه به نقطه‌های راهنما و خط زمینه و رعایت قواعد می‌نویسیم. (این شکل، الگوی ما برای تکرارهای بعدی خواهد بود) حال شکل

را با توجه به الگوی اوّل به طور متوالی و بدون قرار دادن نقطه‌های راهنما تا آخر سطر تکرار می‌کنیم. در سطرهای بعدی نیز به این نحو عمل می‌کنیم (نمونه ۲-۴).

نمونه ۲-۴

لازم است فراگیران عزیز این شیوه تمرین را در تمامی تمرینات عملی کتاب در مورد حروف و کلمات به کار گیرند.

تمرین منزل

در یک کادر مستطیل 20×10 سانتیمتر، با تکرار حرکت قلم‌گذاری به وسیله قلمهای مختلف در پهناهای متفاوت و مرکبهای کمرنگ و پررنگ «باران» را نمایش دهید.

تمرینات کارگاهی

۱- حرکت قلم‌گذاری را در 10° سطر با رعایت زاویه $(60^\circ$ تا $65^\circ)$ تمرین کنید.

۲- شکل نقطه را در 10° سطر اجرا کنید.

۳- شکل الف را با رعایت قواعد آن در 10° سطر خوشنویسی کنید.